

OVER PLUIMVEE

OVER PLUIMVEE

HET KIPPENHOK

Door: Mick Bassett en Elly Vogelaar

Foto's: Aviculture Europe – tenzij anders vermeld

Intro

Weinigen van ons zullen nog hun ouders 'geleerd' hebben hoe je kippen moet houden. Sinds de Tweede Wereldoorlog is er een hele generatie opgegroeid die nooit kippen hebben gehouden. Dit had vele redenen, maar kwam vooral vanwege de goedkope en gemakkelijk verkrijgbare legbatterij eieren en kip (vlees) sinds de vroege jaren 1950 en daarna – in mijn geboorteland Groot Brittannië, en waarschijnlijk ook op het vasteland van Europa - vanwege de toenemende aankoop van open terrein voor wonen en industriële ontwikkeling. Als gevolg daarvan werd het steeds moeilijker om nog een stukje grond te huren voor een volkstuin waar door de 'stedelingen' naast groenten, ook wat kleinvee gehouden mocht worden voor 'eigen gebruik'. Kleinschalig kippen houden voor de verkoop van eieren en vlees was niet rendabel meer, behalve in zeer landelijke omgeving. Tegenwoordig zie je in de buitenwijken van steden en dorpen over heel het land weer meer en meer mensen die beginnen met het houden van kippen; gewoon wat 'boerenerf kippen' voor een vers ei of een gemest haantje. Anderen houden en fokken 'sierkippen' - zuivere rassen - voor het plezier of tentoonstelling.

Het kippenhok

Voordat je kippen gaat kopen, moet je eerst een kippenhok hebben. En als je kippen niet los in de tuin kunnen/mogen lopen, heb je ook een ren nodig. Op het internet zijn vele sites te vinden met voorbeelden van zelfbouw kippenhokken.

(bijvoorbeeld <http://www.backyardchickens.com/coopdesigns.html>)

Ondanks dat willen wij toch graag enkele algemene regels geven waaraan elk hok dient te voldoen, want het al of niet lukken van het houden van kippen hangt voor een zeer groot gedeelte af van hun huisvesting.

Het kippenhok is vooral voor de nacht, of als het slecht weer is. Ook de legnesten zijn in het hok. Voer en water wordt meestal buiten gegeven, op een overdekte plaats in de ren, zodat het voer droog blijft. Om vermorsen van voer te voorkomen, kan je de voerbak op een verhoging zetten, zolang ze er maar makkelijk bij kunnen om te eten. De voer- en waterbak moeten altijd makkelijk bereikbaar zijn voor de kippen.

De meeste hokken zijn van hout gemaakt. Een houten hok biedt het voordeel dat het gemakkelijk verplaatst kan worden of veranderd. De isolerende waarde is niet optimaal, maar voldoet. Onze hoenders zijn door hun verenpakje goed tegen de kou beschermd; juist hitte levert moeilijkheden. Een goede isolatie, vooral van het dak, is zeker wenselijk om te voorkomen dat het in de zomer te heet en in de winter te koud wordt in het hok. Gebruik als isolatiemateriaal glaswol of steenwol; styrofoam ('piepschuim') e.d. kunnen worden aangevreten door tempexkevers en muizen.

Rechts: In dit nachthok hangen de legnesten aan de wand.

De voorkant (het voorfront) is bij voorkeur gericht op het oosten of het zuidoosten. De ochtendzon is van levensbelang voor de vitaliteit en het welzijn van onze hoenders. Van even groot belang is dat de bodem van het hok boven het grondwaterpeil komt te liggen of op goed gedraineerde grond. Plaats het hok en/of de ren dus niet op de laagste plaats in de tuin. Een kippenhok moet vooral

droog zijn, met goede ventilatie. Gebruik materialen die makkelijk schoon te maken en – zo nodig - te desinfecteren zijn.

Als je een betonnen vloer maakt, zorg dan voor een lichte helling van de vloer naar de deur. Als je het hok dan schoon spuit, stroomt het water er makkelijk uit. Beton is echter niet de ideale vloer voor kippen; het kan koud zijn en na verloop van tijd absorbeert het vocht en bacteriën. Natuurlijk kan het worden ontsmet en geschrobd maar het duurt langer om goed te drogen dan hout en indien nodig is hout veel makkelijker te vervangen. Hout is ook veel warmer en droogt snel, kan ook gemakkelijk op gezette tijden worden 'behandeld' en is dus m.i. nog efficiënter dan beton.

Een klein kippenhok kan men vaak beter vrij van de grond bouwen, op poten, met een stevig trapje en een kleine toegangsdeur of luik; hoog genoeg om de ruimte er onder door de kippen te laten benutten als schuilplaats voor de regen, of voor een stof (zand) bad. Zo hoog boven de grond zorgt er ook voor dat de bodem van het hok volledig droog blijft. Al is het hok klein, maak toch een grote deur aan de zijkant, zodat het hok gemakkelijk schoon-gemaakt kan worden en de eieren geraapt kunnen worden zonder al te veel te hoeven bukken.

Het luikje moet 's nachts worden gesloten om roofdieren weg te houden van de slapende dieren.

De ren

De afmeting van de ren wordt bepaald door de grootte van je tuin of de hoeveelheid ruimte die je wilt afstaan aan je kippen, maar ook door het formaat kippen dat je wilt gaan houden. Natuurlijk lopen kippen het liefst los, maar veel soorten kunnen ook goed in een ren gehouden worden, zolang het er maar niet teveel zijn. Kies eventueel voor krielen i.p.v. grote hoenders.

Ook in de ren moeten kippen veilig zijn voor roofdieren; die kunnen ook van bovenaf komen! Gebruik stevig gaas; hoe kleiner de maaswijdte hoe minder kans dat er wezels, marters e.d. in kunnen. Het is ook wijs om het gaas rondom tot 30 cm diep in te graven, zodat vossen of honden er niet onderdoor kunnen graven. Bij kleine, verplaatsbare rennen maakt men vaak de hele bodem van stevig gaas.

De ren kan in het grasveld geplaatst worden, ideaal voor de kippen, zeker als er ook wat planten en struiken in staan voor beschutting. Een groene, beplante ren

leuker om te zien en vormt een geheel met de tuin. In de praktijk valt dat meestal tegen. Ten eerste moet je goed opletten dat de planten/struiken niet giftig zijn. Al gauw zal je merken dat het gras in de ren kaalgepikt is, dat de kippen een sterke voorkeur blijken te hebben voor jonge scheuten van de planten en dat ze precies kuilen willen graven bij de wortels van de struiken. Je kan gaas rond de planten zetten en in een cirkel over de grond, om ze tenminste een goede groeistart te geven. Je kan ook bladhoudende struiken in potten in de ren zetten en die af en toe verwisselen, zodat ze weer bij kunnen komen. Je kan snel groeiende klimplanten proberen, of zelfs hangbakken met decoratieve, bloeiende planten. Of zorg voor mooie beplanting aan de buitenkant van het gaas, maar als de kippen er bij kunnen, let dan weer op of de planten niet giftig zijn!

Kleine rennen kunnen ook een stenen/betonnen bodem hebben met een dikke laag zand, houtmot of dergelijk strooisel. Ze kunnen dan het beste overdekt worden met (doorzichtige) golfplaten. Als je het dak voldoende ver laat oversteken, voorkom je ook regeninslag! Zolang het grond/regenwater maar weg kan, is dit een goed alternatief. De mest kan er regelmatig uitgeharkt worden en af en toe kan je alles vervangen en de bodem goed schoonmaken of desinfecteren.

Rechts: Een ren met een betonnen vloer met strooisel, is geschikt voor voetbevederde krielen.

Droge boombladeren zijn ook goed bruikbaar als bodemstrooisel. De kippen scharrelen er graag in; door

het gescharrel wordt alles compacter en kan je weer aanvullen. Je hebt er wekenlang geen omkijken naar; de mest verdroogt en verdwijnt tussen de bladeren. Gooi er af te toe een handje graan in en wat grit; ze vinden het echt wel.

Boven: Genieten van een zandbad. Foto: Jeroen Baack.

Een kip maak je echt gelukkig met een droog en zonnig plaatsje om een zandbad te nemen. Als je geen zand in de ren hebt, maak dan een lage houten bak (1m²) voor ze met droog zand.

Legnesten

Als regel maak je 1 legnest voor elke 3 kippen, al willen ze in de praktijk het liefst allemaal in hetzelfde legnest. Als strooisel kan er houtmot in, dat is beter dan stro of hooi, wat eerder kan gaan schimmelen. Wij gebruiken het liefst boekweiddoppen, het is licht en zacht, blijft altijd droog en schoon en het klinkt niet in. Een laag zeer kortgesneden hennepstro wordt ook wel gebruikt, dat voldoet ook goed, het is wat zwaarder en blijft goed in het nest. Het kan enorm veel vocht opnemen en wordt daarom ook wel gebruikt als bodemstrooisel in het nachthok. Wel opletten dat het niet muf of schimmelig is, het moet goed droog geogst zijn en goed bewaard zijn bij de verkoper.

Bij kleine nachthokken kan je de legnesten ook 'uitbouwen' aan de buitenkant, voordeel is dat er meer binnenruimte is voor de kippen en je hoeft niet het hok in om de eieren te pakken.

Links: Boekweiddoppen.

Wie raskippen wil fokken en bijhouden door welke hen een bepaald ei gelegd is, of de leg van een bepaalde hen bijhouden, kan gebruik maken van een 'valnest'; de kip kan dan wel het legnest in, maar er niet zelf uit. Je moet

de kip er zelf uitlaten nadat je het ei weggehaald hebt (Niet geschikt als je de hele dag van huis bent!)

Zitstokken

Nooit mogen we de zitstokken vastspijkeren, omdat juist deze spijkergaten schuilplaatsen worden van ongedierte, vooral van de rode bloedluis. Maak ze uitneembaar, zodat ze van tijd tot tijd goed schoongemaakt kunnen worden. Leg ze bijvoorbeeld op schraagjes, waarin inkepingen zijn gemaakt. Zorg dat de zitstokken vast in de inkepingen liggen, zodat ze niet bewegen wanneer de kippen op de stok vliegen. Maak de stokken op ong. 25 cm vanaf de vloer, de hoogte is afhankelijk van het ras. (Zware rassen springen niet makkelijk op hoge zitstokken). De achterste zitstok moet minstens 30 cm van de achterwand zijn, terwijl de afstand tussen de zitstokken onderling ongeveer 40 cm moet bedragen, opnieuw afhankelijk van het ras. (Rassen met lange staarten hebben meer ruimte nodig). Op een meter zitstok passen 4 tot 5 kippen. De zitstokken moeten een breedte hebben van minimum 5 cm bij een dikte van 4 cm, de scherpe kantjes iets afgeschaafd. De maat hangt weer af van het formaat van de kippen; in koude nachten moeten ze hun tenen kunnen bedekken met de borstveren, zodat ze niet bevriezen; op een dunne ronde stok gaat dat niet. Voetbevederde krielrassen slapen soms liever op een plank. Als er meer dan een zitstok is, moeten die idealiter op dezelfde hoogte gemaakt worden, of anders zullen alle kippen proberen om op de hoogste te zitten, waardoor er een hoop gekrakeel zal zijn rond slaaptijd.

Boven:
Makkelijk uitneembare zitstok, met Diatom poeder in de kieren tegen bloedluis.

Links:
Hanen op stok.
Foto: Karin Pas.

Voor het opvangen van de nachtelijke mest kan men ook onder de stok een mestplank maken, die dan 's morgens makkelijk schoon geschraapt kan worden.

Frisse lucht/Ventilatie

In het hok huist een hoge vochtigheidsgraad. De door de dieren uitgeademde lucht bevat veel vocht, het drinkwater in de drinkbakjes verdampt en ook de mest is altijd vochtig. Zonder maatregelen zitten de dieren warm maar bedompt in een omgeving vol bedorven lucht. Als ze zo 's morgens uit hun warme, vochtige hok naar buiten gaan, is het geen wonder dat ze kou vatten en aan de gevolgen van snot ten gronde gaan. Bevriezen van kam en kinlellen kan in de winter dan ook in een dergelijke omgeving niet uitblijven.

Om te voorkomen dat in de winter het condenswater tegen de dakplaten bevroest en daarna bij dooi in het hok begint te druppelen, is isolatie, vooral dan van het dak, een must. Tocht moet in elk geval worden vermeden, maar ruime luchtverversing is nodig: daarom moet je ventileren. In de winter wordt hierdoor de warmere hoklucht vervangen door frisse buitenlucht en in de zomer werkt dit omgekeerd. Meerdere goed verspreid aangebrachte in- en uitlaatopeningen voldoen beter dan enkele grote.

De ventilatieopeningen – bij voorkeur hoog in het hok en laag bij de vloer – moeten afgedekt worden met fijnmazig gaas tegen muizen en kleine roofdieren. Boven de lage openingen kun je zo nodig nog een schuin dakje maken ter voorkoming van binnenkomende regen.

Ongediertebestrijding

Het is belangrijk om regelmatig te controleren op parasieten. Meest voorkomend ongedierte bij kippen zijn luizen (op de dieren) mijten/bloedluis (in het hok, kijk in kiertjes en onder zitstokken!) en wormen (de kippen zijn lusteloos).

Links: Jeuk!

Onder: Een kippenluis (sterk vergroot).

Foto's: Monique de Vrijer.

Wij gebruiken niet graag gif tenzij het niet anders kan. Sinds we Diatom hebben ontdekt hoeft dat ook niet meer. Diatom bestaat uit geplette en vermalen fossielen van diatomeeën, ook wel kiezelwieren genoemd, die voorkomen in zoet-, brak-, en zoutwater. Het 'voelt' als talkpoeder, maar het is microscopisch scherp; als insecten er mee in contact komen, beschadigt hun wasachtige bescherm-laagje, waardoor ze uitdrogen en sterven. Het is 'Silica' maar niet een soort dat gevaarlijk is, tenzij je er veel van inademt, maar dat geldt voor elk poeder. Er zijn wel 2 zaken waar u op moet letten:

a) gebruik het liever niet in de tuin, want ook de 'goede' insecten gaan er aan dood.

b) zorg dat de kippen (en ander pluimvee) geen toegang hebben tot ongemengde poeder, want als ze het oppikken zal een klont worden in de krop, omdat het zo sterk absorberend is.

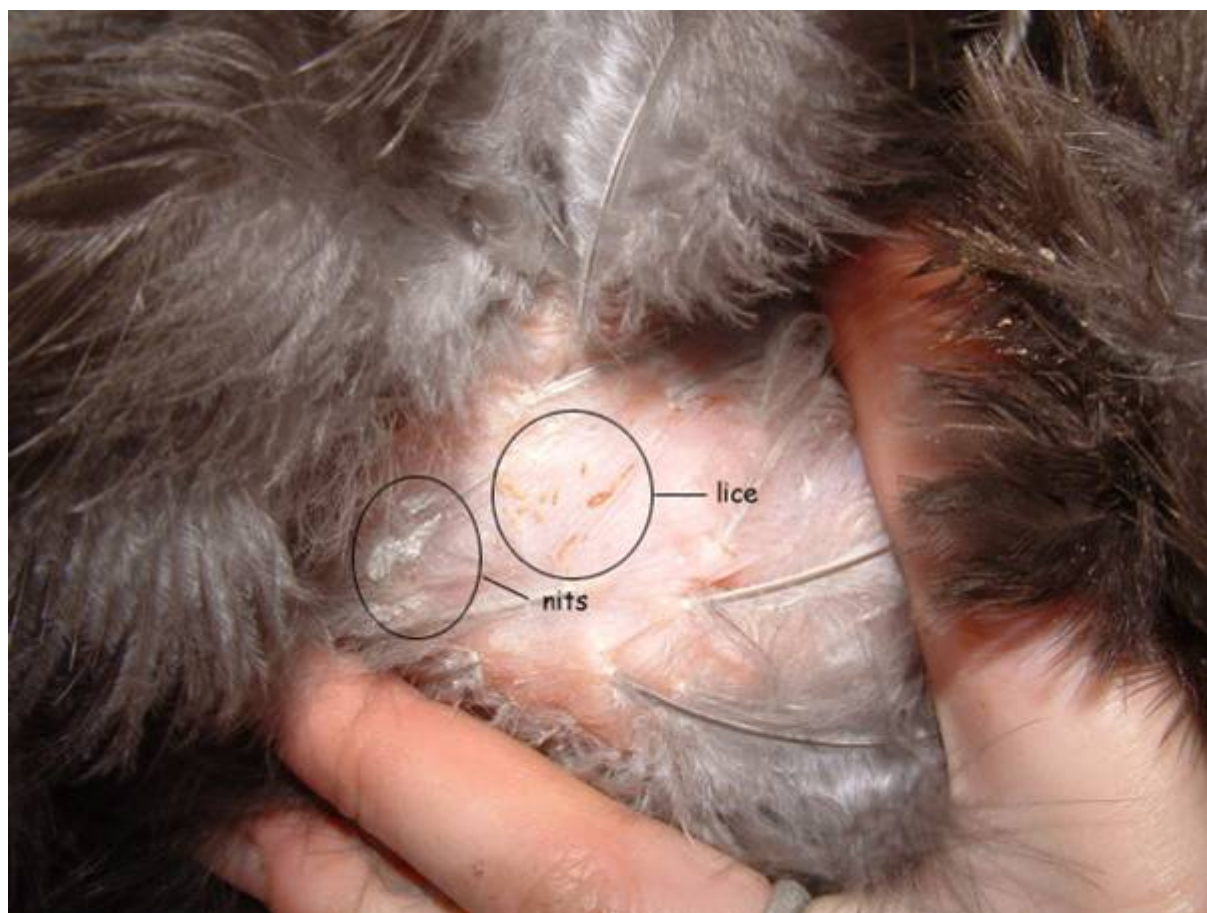
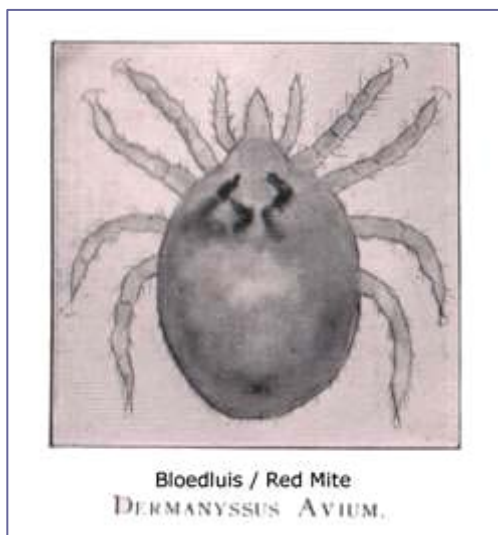
Je kan ook 1 deel Diatom poeder mengen met 2 delen witkalk en met water aanmaken tot een ideaal witsel voor de hokken. Het hecht goed en het lijkt minder te verstuiven als het droog is; gewoon royaal opsmeren en laten drogen.

Het is ook volkomen veilig om door het zand te mengen voor het 'zandbad'. In de verhouding van 3,5 kg op 1000 kg is het effectief tegen insecten in graanopslag, maar in die verhouding opgenomen is het ook effectief tegen ingewandwormen. Dat is dus max. 3 gram per kilo, gemengd door graan of grit; goed mengen, niet overdoseren!

Het beste is dat het niet giftig is. Het werkt zolang de insecten er mee in aanraking kunnen komen (dus zolang het er nog is) en het werkt echt! Niet alleen in als witsel in het hok (tegen mijten), door graan of grit (tegen wormen), in het zandbad (tegen luizen en mijten), maar ook verstoven tussen de veren van de duiven en pluimvee (tegen luizen en mijten) en onder/in legnesten en broedschalen (tegen mijten).

Diatom is o.a. te koop bij www.baroen.nl

Rechts: Tekening van een bloedluis (mijt)
Archief AE.

Boven: Luizen en neten op de buik van een kip. Foto: Pauline van Schaik.

Tips

- *Als je kuikens of nieuwe kippen moeite hebben met de trap naar het nachthok, kan je er tijdelijk een stuk gaas omheen vouwen, wat meer grip geeft.*
- *Heb je elektriciteit in je hok, dan krijg je ook meer mogelijkheden. Door het plaatsen van een lamp met tijdschakelaar kan je daglengte (kunstmatig) gaan regelen en je dieren vroeger aan de leg krijgen. Hiervan maken zeer veel sportfokkers gebruik om reeds in december en januari over broedeieren te kunnen beschikken om met jonge, haast volledig uitgebroede grote hoenders klaar te staan op de vroege tentoonstellingen. Ook kan je dan een ventilator plaatsen om de vuile lucht af te zuigen zodat je hok altijd fris en aangenaam ruikt.*

- *Er zijn systemen om het nachthokdeurtje automatisch te openen en te sluiten. Dit kan handig zijn als de burens (en jullie zelf) niet blij worden van het vroege gekraai van je haan.*
- *Probeer je kippenhok zo te bouwen en te onderhouden, dat je burens niet hoeven te klagen dat het de omgeving ontsiert.*
- *Lees onze 'specials' in het archief over: voer, eieren, luizen, rui, enz.*
- *Hanen een probleem? Soms zijn zelfs in buitengebieden kraaiende hanen niet welkom. Ze beginnen te kraaien als het licht wordt, afhankelijk van het seizoen kan dat al om 4 uur zijn. Een oplossing is de hanenkist: de haan brengt hierin de nacht door, van schemer tot in de ochtend, nooit later dan tot 8 uur. Dit tijdstip is 'laat' genoeg om de vrede met de burens te bewaren. (Tenzij ze 's nachts werken natuurlijk.) de haan heft geen voer of water nodig in zijn kist. Wel ventilatie, verder moet de kist zo donker mogelijk zijn en net groot genoeg om comfortabel te slapen, niet zo hoog dat hij zich kan uitstrekken en gaan kraaien. Om een goed idee van de afmeting te krijgen, moet je de haan bekijken als hij op stok zit. De kist moet er ruim overheen passen. Pak de haan van stok als het donker wordt en zet hem in de kist. Sommige hanen kraaien ook als ze zitten, maar de kist werkt ook als geluidsisolatie. Op deze manier kan je misschien een haan houden in situaties dat het anders niet zou kunnen. Bijkomend voordeel: als je haan 2x per dag opgepakt wordt, zal hij veel tammer worden. Deze simpele dagelijkse routine kan het verschil maken tussen wel of geen haan houden.*

Boven: Zo'n kippenhok vormt een geheel met de tuin.